

TEORIE, KTERÉ NEFUNGUJÍ

Celková situace

V této knize se snažíme vysvětlit nerovnost ve světě a také některá její dobře viditelná obecná schémata. První zemí, která zažila trvalý hospodářský růst, byla Anglie – nebo Velká Británie, jak se svazek Anglie, Walesu a Skotska od roku 1707 nazývá. Růst, zpočátku pomalý, začal v druhé polovině 18. století, kdy se zrodila průmyslová revoluce, jejímž základem byly velké technologické objevy a jejich využití v průmyslu. Po industrializaci v Anglii brzy následovala industrializace většiny západoevropských zemí a USA. Prosperita Anglie se také rychle šířila do britských „osadnických kolonií“: Kanady, Austrálie a na Nový Zéland. Všechny tyto země bychom našli na dnešním seznamu třiceti nejbohatších zemí světa a kromě nich také Japonsko, Singapur a Jižní Koreu. Prosperita tří posledně jmenovaných zemí je součástí obecnějšího schématu, v jehož rámci nedávno zažilo rychlý růst mnoho východoasijských zemí, mimo jiné Tchaj-wan a poté i Čína.

Nejnižší příčky žebříčku světového rozložení příjmů vykreslují obrázek stejně ostrý a stejně charakteristický jako jeho vrchol. Když dnes sestavíme seznam třiceti nejchudších zemí světa, zjistíme, že téměř všechny leží v subsaharské Africe. A doplňovat je budou země jako Afghánistán, Haiti a Nepál, které sice neleží v Africe, ale jak si ukážeme, s africkými zeměmi mají společné podstatné rysy. Kdybychom se vrátili o padesát let zpátky, horní ani dolní třicítka by se příliš nelišila od té dnešní. V horní třicítce by nebyly Singapur a Jižní Korea, v dolní třicítce by bylo několik jiných zemí, ale celkový obrázek by se nápadně shodoval s tím, co vidíme dnes. I před sto nebo sto padesáti lety byste v obou skupinách našli téměř stejné země.

Mapka č. 3 ukazuje celkovou situaci v roce 2008. Země nejtmaší barvy jsou ty nejchudší na světě; jsou to země, kde roční příjem („hrubý domácí produkt“, HDP) na hlavu je nižší než 2000 dolarů. Tuto barvu má většina Afriky a také Afghánistán, Haiti a některé části jihovýchodní Asie (například Kambožda a Laos). A do této skupiny patří také Severní Korea. Země bílé jsou ty

PROČ STÁTY SELHÁVAJÍ

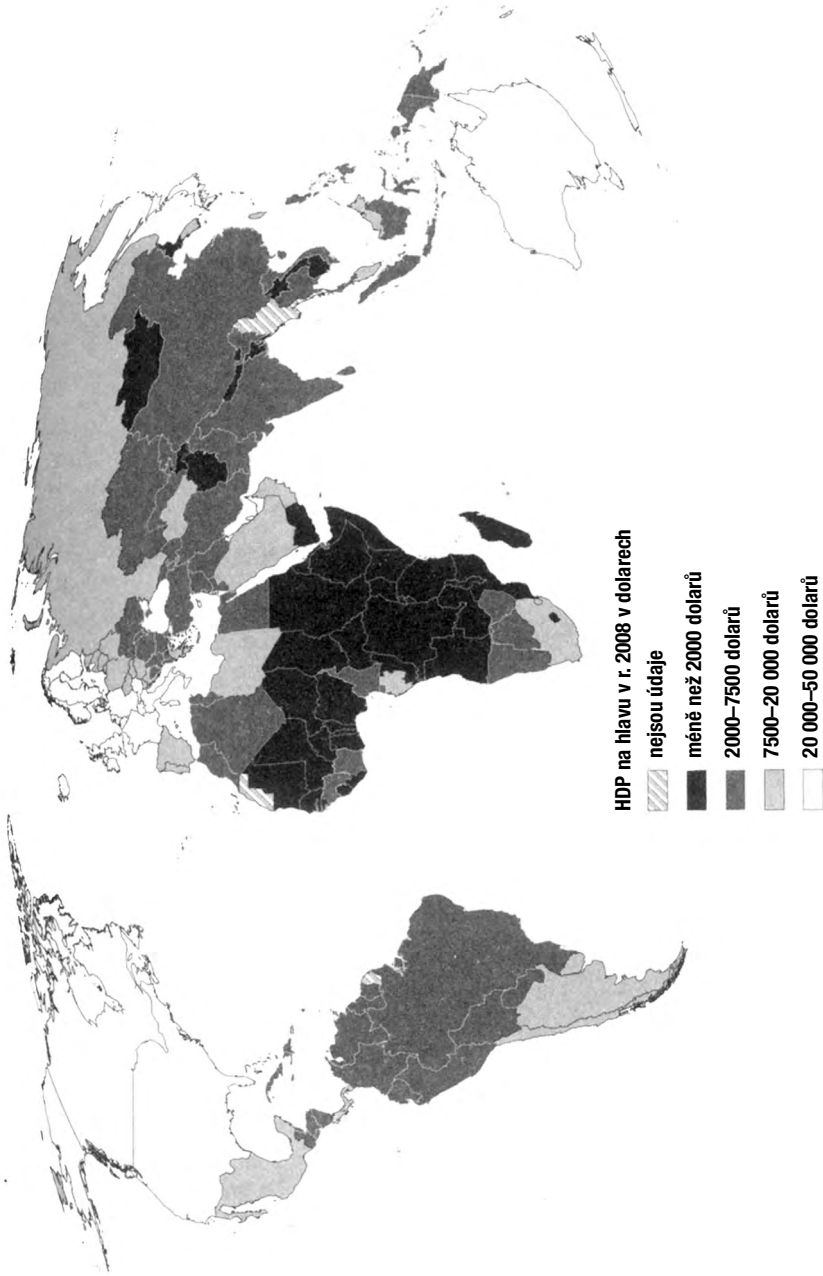
nejbohatší, v nichž je roční příjem na hlavu 20 000 dolarů a vyšší. Tady najdeme staré známé firmy: Severní Ameriku, západní Evropu, Austrálii, Nový Zéland a Japonsko.

Další zajímavé schéma vidíme v Americe. Udělejte si seznam amerických zemí od nejbohatších po ty nejchudší. Zjistíte, že na samém vrcholu jsou Spojené státy a Kanada, následují Chile, Argentina, Brazílie, Mexiko a Uruguay, možná také Venezuela, záleží na ceně ropy. Pak přijde Kolumbie, Dominikánská republika, Ekvádor a Peru. Nejnižší je další zřetelná, mnohem chudší skupina, kam patří Bolívie, Guatemala a Paraguay. Před padesáti lety by žebříček vypadal stejně. Před sto lety – totéž. Před sto padesáti lety – opět to samé. Není to tedy jen tak, že USA a Kanada jsou bohatší než Latinská Amerika; existuje také výrazná a trvalá propast mezi bohatými a chudými zeměmi Latinské Ameriky.

Poslední pozoruhodné schéma nabízí Blízký východ. Najdeme tu země bohaté na ropu, jako je Saúdská Arábie a Kuvajt, kde se výše příjmů blíží naší horní třicítce. Když však cena ropy klesne, rychle klesnou na žebříčku dolů. V zemích Blízkého východu, které mají ropy málo nebo nemají žádnou, v Egyptě, Jordánsku a Sýrii, je výše HDP na hlavu podobná jako v Guatemale nebo Peru. Blízko-východní země bez ropy jsou všechny chudé, i když – stejně jako země Střední Ameriky a oblasti And – ne tak chudé jako země subsaharské Afriky.

Přestože se schéma rozložení prosperity, jak ho kolem sebe vidíme dnes, příliš nemění, není neměnné zcela. Za prvé, jak už jsme zdůraznili, většina dnešní nerovnosti ve světě započala koncem 18. století, vzápětí po průmyslové revoluci. Nejenže byly ještě v polovině 18. století rozdíly v prosperitě podstatně menší, ale žebříček, který se od té doby v podstatě nemění, vypadal při pohledu do vzdálenější minulosti jinak. Například na americkém kontinentě bylo pořadí před pěti sty lety úplně jiné než v posledních sto padesáti letech. Za druhé, mnoho národů zažilo několik desetiletí rychlého růstu, jako třeba většina východní Asie po druhé světové válce a poměrně nedávno Čína. Růst mnohých z nich však později nabral opačný směr. Kupříkladu Argentina padesát let rychle rostla až do roku 1920 a stala se jednou z nejbohatších zemí světa, pak ale nastal dlouhý propad. Ještě pozoruhodnějším příkladem je Sovětský svaz, který rychle rostl v letech 1930 až 1970, pak ale přišel rychlý kolaps.

Čím lze vysvětlit tyto velké rozdíly v chudobě a prosperitě a schématech růstu? Proč západoevropské země a jejich koloniální odnože plně evropských osadníků začaly v 19. století růst a většinou v růstu i pokračovaly? Co vysvětluje neměnné pořadí v žebříčku nerovnosti na americkém kontinentu? Proč se zemím subsaharské Afriky a Blízkého východu nedaří dosáhnout stejného ekonomického



Mapka č. 3: Prosperita ve světě v roce 2008

růstu, jaký má západní Evropa, zatímco ekonomiky většiny východní Asie rostou překotným tempem?

Člověk by si mohl myslet, že když je nerovnost ve světě tak obrovská a závažná, a má tak jasně dané schéma, měla by mít nějaké přijatelné vysvětlení. Není to tak. Většina hypotéz o původu chudoby a prosperity, které nám předkládají sociologové, prostě nefunguje a nedokáže přesvědčivě situaci vysvětlit.

Geografická hypotéza

Jednou všeobecně přijímanou teorií o příčinách nerovnosti ve světě je geografická hypotéza, která říká, že velký rozestup mezi bohatými a chudými zeměmi je dán rozdílnou geografickou polohou. Mnoho chudých zemí, v Africe, ve Střední Americe a v jižní Asii, leží mezi obrátkem Raka a obrátkem Kozoroha. Bohaté země leží spíše v zeměpisných šířkách s mírným podnebím. Vzhledem k tomuto geografickému rozložení chudoby a prosperity se geografická hypotéza, výchozí bod teorii a názorů mnoha politologů i expertů, jeví na první pohled přitažlivě. To však nic nemění na tom, že je chybná.

Geografického rozložení prosperity a chudoby si již koncem 18. století všiml velký francouzský politický filozof Montesquieu a nabídl také vysvětlení. Tvrdil, že lidé žijící v tropech mají sklon k lenosti a chybí jim zvědavost. Proto nepracují tvrdě a nejsou to žádní novátoři; a to je také důvod, proč jsou chudí. Montesquieu se také domníval, že líní lidé se spíše nechají ovládat despoty, a měl za to, že tropické prostředí může být vysvětlením nejen chudoby, ale také některých politických jevů spojených s ekonomickým selháváním, jako je například diktatura.

Teorii, že země s horkým podnebím jsou chudé ze své podstaty, dodnes energicky hájí takoví ekonomové jako Jeffrey Sachs, ačkoli proti ní hovoří nedávný rychlý hospodářský pokrok zemí jako Singapur, Malajsie a Botswana. Dnešní verze tohoto názoru nestaví do popředí přímý dopad klimatu na pracovní úsilí a myšlenkové pochody, ale zdůrazňuje jiné dva argumenty: za prvé, tropické nemoci, zvláště malárii, které prý mají velmi nepříznivý dopad na zdraví, a tudíž na pracovní produktivitu, a za druhé fakt, že tropická půda neumožňuje produktivní zemědělství. Závěr je nicméně stejný: mírné podnebí je oproti tropickým a subtropickým oblastem výhodou.

Nerovnost ve světě však nelze vysvětlovat podnebím nebo nemocemi, ani jakoukoli jinou verzí geografické hypotézy. Vezměme si jen Nogales. To, co od sebe jeho dvě části odděluje, není podnebí, geografická poloha ani prostředí plné chorob, ale hranice mezi Spojenými státy a Mexikem.

Jestliže pomocí geografické hypotézy nelze vysvětlit rozdíly mezi severní a jižní částí Nogales, Severní a Jižní Koreou nebo východním a západním Německem před pádem Berlínské zdi, může být vhodnou teorií k vysvětlení rozdílů mezi Severní a Jižní Amerikou? Mezi Evropou a Afrikou? To prostě není možné.

Dějiny dokládají, že neexistuje žádná prostá či trvalá souvislost mezi klimatem nebo geografickou polohou a hospodářskou úspěšností. Není například pravda, že tropické oblasti byly vždy chudší než mírná pásma. Jak jsme viděli v předchozí kapitole, v době, kdy Kolumbus dobýval Ameriku, se v oblastech jižně od obratníku Raka a severně od obratníku Kozorooha, kam dnes patří Mexiko, Střední Amerika, Peru a Bolívie, nacházely velké civilizace Aztéků a Inků. Tyto říše byly politicky centralizované a komplexní, stavěly silnice a poskytovaly pomoc při hladomoru. Aztékové měli peníze a písmo, Inkové sice nikoli, ale zaznamenali obrovské množství informací pomocí uzlového písma kipu. Na sever a na jih od oblasti, kterou obývali Aztékové a Inkové, tam, kde jsou dnes Spojené státy, Kanada, Argentina a Chile, byla tehdy situace úplně jiná. Nacházely se tam civilizace doby kamenné, které žádné takové technologie neznaly. Americké tropy byly tedy mnohem bohatší než mírná pásma, což naznačuje, že „zřejmý fakt“ o chudobě v tropech není ani zřejmý, ani fakt. Větší bohatství USA a Kanady vypovídá spíše o naprostém obratu v dějinném směřování po příchodu Evropanů.

Tento zvrát samozřejmě neměl nic společného s geografíí, souvisel spíše s tím, jakým způsobem byly tyto oblasti kolonizovány. A netýkal se jen amerického kontinentu. Lidem v jižní Asii, především na indickém subkontinentu a také v Číně, se vedlo mnohem lépe než obyvatelům mnoha jiných částí Asie, a určitě lépe než lidem v Austrálii a na Novém Zélandu. I tady se situace obrátila, když se nejbohatšími zeměmi Asie staly Jižní Korea, Singapur a Japonsko, a Austrálie a Nový Zéland překonaly, pokud jde o prosperitu, téměř celou Asii. A k podobnému obratu došlo dokonce i v subsaharské Africe. Ještě poměrně nedávno, před navázáním intenzivních kontaktů Evropanů s Afrikou, byl jih Afriky tou nejřidčeji osídlenou africkou oblastí a ani zdaleka se v něm ještě nerozvinuly státy, které by měly jakoukoli kontrolu nad svým územím. Přesto je dnes Jižní Afrika jednou z nejúspěšnějších zemí subsaharské Afriky. Kdybychom se podívali ještě dál do minulosti, opět bychom se v tropech setkali se značnou prosperitou; některé velké předmoderní civilizace jako Angkor v Kambodži, Vidžajanagar v jižní Indii a království Aksum v dnešní Etiopii vzkvétaly právě v tropech – stejně jako velké civilizace údolí řeky Indus, Mohendžodaro a Harappa v dnešním Pákistánu. Dějiny nám tudíž jasně ukazují, že mezi polohou v tropech a mírou hospodářské úspěšnosti neexistuje žádná přímá souvislost.

PROČ STÁTY SELHÁVAJÍ

Není pochyb o tom, že tropické nemoci znamenají pro Afriku velké trápení a mají na svědomí vysokou míru kojenecké úmrtnosti, nejsou však důvodem, proč je Afrika chudá. Nemoci jsou převážně důsledek chudoby a toho, že vlády nejsou schopné nebo ochotné podniknout taková opatření ohledně veřejného zdraví, která by nemoci vymýtila. Anglie 19. století byla také velmi nezdravým místem, ale vláda postupně investovala do čisté vody, patřičného nakládání s odpadními vodami a nakonec do účinné zdravotní péče. Zlepšení zdraví a prodloužení délky života nebyly příčinou hospodářského úspěchu Anglie, ale plody předchozích politických a hospodářských změn. Totéž platí pro arizonské Nogales.

Druhá část geografické hypotézy říká, že tropy jsou chudé, protože tropické zemědělství je ze své podstaty neproduktivní. Její zastánci argumentují tím, že tropická půda je neúrodná a nedokáže udržet živiny, a zdůrazňují, jak rychle ji odplavují prudké deště. Něco pravdy na tom samozřejmě je, ale jak ještě uvidíme, hlavní faktor, proč je zemědělská produktivita – výnos z hektaru – v mnoha chudých zemích a zvláště v subsaharské Africe tak nízká, má jen málo společného s kvalitou půdy. Jde spíše o důsledek vlastnických struktur a pobídek pro zemědělce, které vytváří jejich vláda a instituce. Ukážeme si také, že nerovnost ve světě nelze vysvětlovat rozdíly v zemědělské produktivitě. Příčinou velké nerovnosti v dnešním světě, jejíž začátky spadají do 19. století, bylo nerovnoměrné šíření průmyslových technologií a manufakturní výroby. Nezpůsobily ji rozdíly ve výkonnosti zemědělství.

Další vlivnou verzi geografické hypotézy razí ekolog a evoluční biolog Jared Diamond. Ten tvrdí, že původ nerovnosti mezi jednotlivými světadíly v začátcích moderní doby před pěti sty lety spočíval v rozdílném historickém rozšíření rostlinných a živočišných druhů, což později ovlivnilo zemědělskou produktivitu. Na některých místech, například v „úrodném půlměsíci“ na dnešním Blízkém východě, byl velký počet druhů, které lidé mohli domestikovat. Jinde, na příklad na americkém kontinentu, takové druhy nebyly. Při velkém počtu domestikovatelných druhů bylo pro společnosti velmi lákavé přejít od lovecko-sběračského způsobu života k zemědělskému. Proto se zemědělství rozvinulo mnohem dříve v „úrodném půlměsíci“ než v Americe. Rostla hustota obyvatelstva, což otevíralo cestu pracovní specializaci, obchodu, urbanizaci a politickému vývoji. Podstatné bylo, že tam, kde mělo převahu zemědělství, přicházely technologické inovace na svět mnohem rychleji než v jiných částech světa. Podle Diamonda bylo různé rozšíření živočišných a rostlinných druhů příčinou odlišné intenzity zemědělské činnosti, což vedlo k tomu, že na různých kontinentech se rozvoj technologických změn a prosperity ubíral odlišnými cestami.

Diamondova teze je sice působivý přístup k záhadě, která je středem naší pozornosti, nelze ji však použít i pro vysvětlení dnešní nerovnosti ve světě. Diamond například tvrdí, že Španělé dokázali ovládnout americké civilizace díky tomu, že se déle věnovali zemědělství, a měli tudíž dokonalejší techniku. My ale potřebujeme vysvětlit chudobu Mexičanů a Peruánců, kteří žijí na území bývalých říší Aztéků a Inků. Je sice možné, že díky pšenici, ječmenu a koním byli Španělé bohatší než Inkové, ale rozdíl v příjmech mezi příslušníky těchto národů nebyl příliš velký. Průměrný příjem Španěla pravděpodobně nebyl ani dvojnásobkem příjmu obyvatele říše Inků. Z Diamondovy teze vyplývá, že když se Inkové setkali se všemi těmi novými druhy a s nimi souvisejícími technologiemi, které nedokázali vyvinout sami, měli by rychle dosáhnout životní úrovně Španělů. Nic takového se však nestalo. Naopak, v 19. a 20. století se rozdíl v příjmech mezi Španělskem a Peru výrazně zvětšil. Dnes je průměrný Španěl více než šestkrát bohatší než průměrný Peruánek. Tento rozdíl v příjmech úzce souvisí s nerovnoměrným rozšířením novodobých průmyslových technologií, ale má jen málo společného s možnostmi domestikace zvířat a rostlin a s rozdíly v produktivitě zemědělství ve Španělsku a v Peru, které jsou oběma zemím vlastní.

Zatímco Španělsko si osvojilo parní pohon, železnici, elektřinu, mechanizaci a tovární výrobu, i když se s opožděním, v Peru k tomu nedošlo, anebo přinejlepším velmi pomalu a nedokonale. Tato technologická odlišnost přetrvává dodnes a projevuje se i ve větší škále nových technologií, zvláště informačních, které jsou hnací silou dalšího růstu rozvinutých a některých rychle se rozvíjejících zemí. Diamondova teze nám neříká nic o tom, proč se tyto klíčové technologie nešíří světem více a nevyrovnávají příjmy; nevysvětluje také, proč je severní půlka Nogales o tolik bohatší než její jižní protějšek, přestože před pěti sty lety obě patřily k jedné a téže civilizaci.

Na příběhu města Nogales se ukazuje další velký problém Diamondovy teze: ať už měly říše Inků a Aztéků v roce 1532 jakékoli nedostatky, Peru a Mexiko byly nepochybně mnohem úspěšnější než ty části amerického kontinentu, kde později vznikly Spojené státy a Kanada. Severní Amerika prosperovala více právě proto, že nadšeně přijímala technologie a vynálezy průmyslové revoluce. Obyvatelstvo získalo vzdělání a Velké pláne křižovaly železnice, což ostře kontrastovalo se situací v Jižní Americe. A nelze to vysvětlit poukazem na rozdílné geografické podmínky Severní a Jižní Ameriky; Jižní Amerika měla v tomto ohledu naopak výhodu.

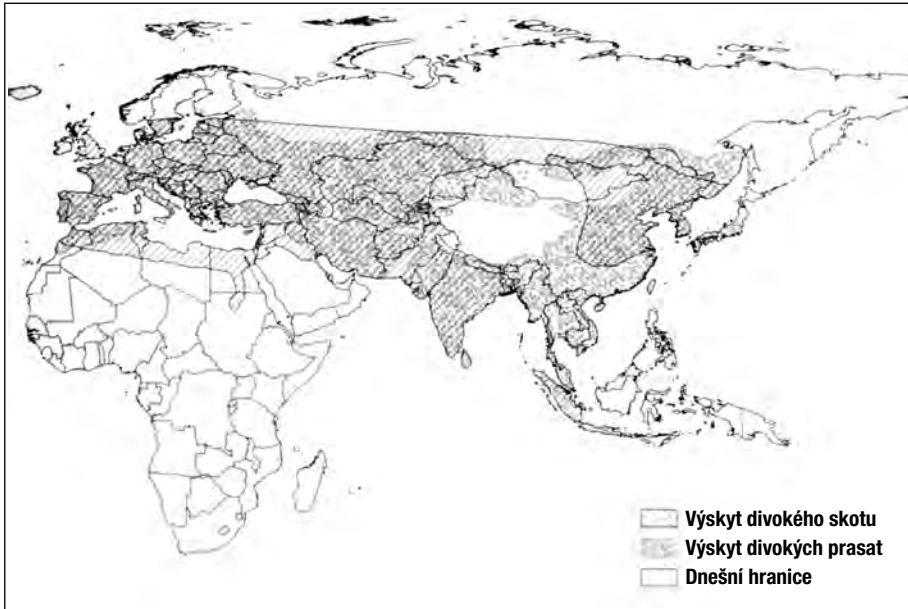
Nerovnost v dnešním světě je z velké části výsledkem nerovnoměrného šíření a přijímání technologií a Diamond ve své hypotéze snáší na podporu tohoto tvrzení řadu důležitých argumentů. Diamond například stejně jako historik William

McNeill tvrdí, že východo-západní orientace Eurasie umožnila, aby se plodiny, zvířectvo a inovace šířily z „úrodného půlměsíce“ do západní Evropy, zatímco severo-jihní orientace amerického kontinentu má na svědomí fakt, že se písma, která vznikla v Mexiku, nerozšířila do oblasti And nebo do Severní Ameriky. Ale orientace kontinentů nemůže vysvětlit dnešní nerovnost ve světě. Vezměme si Afriku. Saharská poušť sice představovala významnou překážku pohybu zboží a myšlenek ze severu do subsaharské Afriky, nebyla to však překážka nepřekonatelná. Portugalci a po nich i další Evropané se plavili podél pobřeží a odstraňovali rozdíly ve vědomostech v době, kdy rozdíly v příjmech byly v porovnání s dnešní dobou velmi malé. Ale Afrika od té doby Evropu nedohonila; rozdíl v příjmech mezi většinou afrických a evropských zemí je dnes naopak mnohem větší.

Mělo by být také zřejmé, že Diamondova argumentace o nerovnosti kontinentů nedokáže dost dobře vysvětlit rozdíly uvnitř světadílů – základní složku dnešní nerovnosti ve světě. Orientace euroasijské pevniny by například mohla vysvětlovat, jak mohla Anglie těžit z inovací Blízkého východu, aniž je musela znovu vynalézat, nevysvětluje však, proč k průmyslové revoluci došlo v Anglii a ne, řekněme, v Moldávii. Navíc, jak sám Diamond upozorňuje, Číně a Indii přinášelo značný prospěch bohatství nejrůznějších druhů zvířat a rostlin i orientace Eurasie. Ale většina chudých lidí dnešního světa se nachází právě v těchto dvou zemích.

Nejlepší způsob, jak zjistit rozsah působnosti Diamondovy teze, je využít příkladů, kterými svou argumentaci dokládá. Na mapce č. 4 vidíme výskyt prasete divokého (*Sus scrofa*), předka dnešního vepře, a pratura, předka dnešní krávy. Výskyt obou druhů byl hojný v celé Eurasii, a dokonce i v severní Africe. Mapa č. 5 zobrazuje výskyt některých planých předchůdců dnešního zdomácnělého obilí, jako je třeba *Oryza sativa*, předchůdce asijské kulturní odrůdy rýže, a předchůdců dnešní pšenice a dnešního ječmene. Vidíme, že předchůdce rýže se vyskytuje po celém jihu a jihovýchodě Asie, zatímco předchůdci ječmene a pšenice se vyskytovali v dlouhém oblouku od Levanty přes Írán po Afghánistán a skupinu „-stánů“ (Turkmenistán, Tádžikistán a Kyrgyzstán). Tyto předky nalezneme ve většině Eurasie. Ale tento široký výskyt dokazuje, že nerovnost uvnitř Eurasie nelze vysvětlovat pomocí teorie postavené na výskytu druhů.

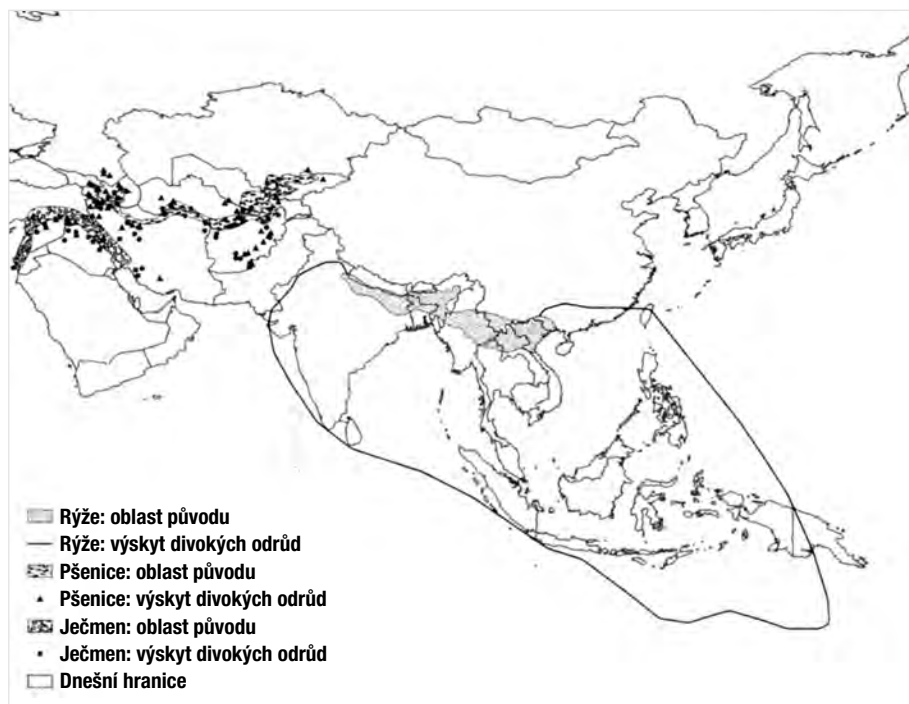
Geografická hypotéza nejenže nepomáhá vysvětlit počátky prosperity v průběhu dějin a zdůrazňuje většinou nesprávné argumenty, ale nedokáže také vysvětlit celkovou situaci ze začátku této kapitoly. Někdo by mohl tvrdit, že jakékoli přetrvávající schéma, jako je hierarchie příjmů na americkém kontinentu nebo pronikavé a dlouhotrvající rozdíly mezi Evropou a Blízkým východem, lze vysvětlit



Mapka č. 4: Historický výskyt divokého skotu a divokých prasat

tím, že geografie se nemění. Ale tak to není. Jak už jsme viděli, je krajně nepravděpodobné, že stav na americkém kontinentu by ovlivňovaly geografické faktory. Před rokem 1492 měly civilizace v centrálním Mexickém údolí, ve Střední Americe a v Andách podstatně vyšší technologickou a životní úroveň než Severní Amerika nebo oblasti jako Argentina a Chile. Geografie se nezměnila, ale instituce, dovezené evropskými kolonisty, způsobily naprostý obrat v dějinném směřování. Z podobných důvodů je také nepravděpodobné, že by geografie mohla vysvětlit chudobu Blízkého východu. Blízký východ stál v čele neolitické revoluce a vůbec první města vznikla na území dnešního Iráku. První železo bylo vytaveno v Turecku a ještě ve středověku byl Blízký východ technologicky dynamickou oblastí. Jak ještě uvidíme v páté kapitole, to, co způsobilo, že na Blízkém východě rozkvetla neolitická revoluce, nebyla geografická poloha této části světa, a geografie nezpůsobila ani to, že Blízký východ zchudl. Tím, co dodnes drží Blízký východ v chudobě, byla expanze a upevňování Osmanské říše a její institucionální odkaz.

Geografické faktory nám nikterak nepomáhají vysvětlit ani rozdíly, které vidíme v různých částech dnešního světa, ani to, proč mnoho zemí, například Japonsko a Čína, procházelo dlouhou stagnací a pak tam náhle došlo k rychlému růstu. Potřebujeme jinou, lepší teorii.



Mapka č. 5: Historický výskyt divoké rýže, pšenice a ječmene

Kulturní hypotéza

Druhá široce uznávaná teorie, kulturní hypotéza, spojuje prosperitu s kulturou. Stejně jako hypotéza geografická i kulturní hypotéza má význačný rodokmen, sahající přinejmenším k významnému německému sociologovi Maxu Weberovi, který tvrdil, že vzestupu novodobé industriální společnosti v západní Evropě významně napomohla protestantská reformace a protestantská etika, která z ní vzešla. Kulturní hypotéza už se neopírá pouze o náboženství, ale zdůrazňuje také jiná přesvědčení, hodnoty a etické principy.

Není sice politicky korektní říkat to veřejně, ale mnoho lidí stále ještě tvrdí, že Afričané jsou chudí, protože nemají dobrou pracovní morálku, věří stále na čarodějnictví a kouzla, nebo se brání západním technologiím. Mnozí lidé jsou také přesvědčeni, že Latinská Amerika nikdy nebude bohatá, protože lidé jsou tam z podstaty rozmařilí a bez prostředků a doplácují na jakousi „iberskou“ či „maňana“ kulturu. Jistě, kdysi byli také mnozí lidé přesvědčeni, že čínská kultura a konfucianství se neslučují s hospodářským růstem, ačkoli dnes se čínská

pracovní morálka vychvaluje jako jedna z hnacích sil růstu v Číně, Hongkongu a Singapuru.

Může kulturní hypotéza napomoci k pochopení nerovnosti ve světě? Ano i ne. Ano v tom smyslu, že společenské normy, které se vztahují ke kultuře, mají značný význam a těžko je lze měnit, a někdy také upevňují odlišnosti mezi institucemi, jimiž v této knize nerovnost ve světě vysvětlujeme. Ale většinou ne, protože ony často zdůrazňované aspekty kultury – náboženství, národní etika, africké či latinskoamerické hodnoty – prostě nejsou důležité pro pochopení toho, jak jsme se dostali tam, kde jsme, a proč je nerovnost ve světě tak setrvalá. Jiné aspekty, například nakolik si lidé navzájem důvěřují a dokážou spolupracovat, jsou sice důležité, ale většinou jsou plodem institucí, nejsou na nich nezávislé.

Vraťme se do Nogales. Jak už jsme si řekli dříve, mnohé aspekty jsou stejné na sever i na jih od plotu. Mohou tam však být výrazné rozdíly ve zvyklostech, normách a hodnotách, i když ty nejsou příčinou, ale výsledkem odlišného vývoje obou míst. Například Mexičané podle průzkumů obvykle důvěřují ostatním lidem méně než občané USA. Není však zas takové překvaoení, že Mexičané jsou nedůvěřiví, když jejich vláda nedokáže skoncovat s drogovými kartely nebo se postarat o funkční a nestranný právní systém. Totéž platí pro Severní a Jižní Koreu, jak si ukážeme v příští kapitole. Jižní Korea je jednou z nejbohatších zemí světa, zatímco Severní Korea se potýká s opakovanými hladomory a nejtěžší chudobou. Dnes je „kultura“ na jihu úplně jiná než na severu, ale rozdílné ekonomické bohatství dvou polovin národa nezpůsobila ani v nejmenším. Korejský poloostrov prožil dlouhé období společných dějin. Pokud jde o jazyk, národní příslušnost a kulturu, byl před korejskou válkou a rozdělením země na třicáté osmé rovnoběžce nebývale homogenní. Stejně jako v případě Nogales je důležitá hranice. Sever má jiný režim a jiné instituce, které vytvářejí jiné pobídky. Všechny kulturní rozdíly mezi oblastí na sever a na jih od hranice, která dělí na dvě části Nogales nebo Koreu, tudíž nejsou příčinou rozdílné prosperity, ale jejím důsledkem.

A co Afrika a africká kultura? Subsaharská Afrika byla historicky chudší než většina ostatních částí světa a její starověké civilizace nevyzněly kolo, písmo (s výjimkou Etiopie a Somálska) ani pluh. Tyto technologie se začaly běžně používat až s příchodem organizovaného evropského kolonialismu na přelomu 19. a 20. století, ale africké společnosti o nich věděly už dlouho. Evropané se začali plavit podél západního pobřeží koncem 15. století a Asiaté do východní Afriky připlouvali nepřetržitě už dlouho předtím.

Důvody, proč Afrika tyto technologie nepřevzala, pochopíme z historie království Kongo u ústí řeky Kongo, podle které je pojmenovaná dnešní Demokratická



Mapka č. 6: Království Kongo, království Kuba, Bušong, Lele

republika Kongo. Na mapce č. 6 vidíme, kde se nacházelo království Kongo a také další významný středoafričský stát, království Kuba, o němž budeme hovořit později.

Kongo navázalo intenzivní kontakt s Portugalci poté, co tam v roce 1483 poprvé zavítal mořeplavec Diogo Cão. V té době mělo Kongo na africké poměry vysoce centralizované politické zřízení; v jeho hlavním městě Mbanza žilo šedesát tisíc obyvatel, bylo tedy přibližně stejně velké jako portugalské hlavní město Lisabon a větší než Londýn, který měl v roce 1500 asi padesát tisíc obyvatel. Konžský král Nzinga-a-Nkuwu konvertoval ke katolictví a změnil si jméno na João I. Později se změnilo i jméno města Mbanza na São Salvador. Díky Portugalcům se Konžané dozvěděli o kole a pluhu a Portugalci se je snažili povzbudit k převzetí těchto novinek dokonce dvěma zemědělskými misemi v letech 1491 a 1512. Ale všechny jejich iniciativy skončily bez úspěchu. Odporem vůči novým technologiím obecně ale Konžané naprosto netrpěli. Velmi rychle převzali jednu uznávanou západní novinku – střelnou zbraň. A použili tento nový a mocný nástroj, aby

zareagovali na tržní pobídku: k zajímání a vývozu otroků. Tady se nesetkáváme s žádnou známkou toho, že by africké hodnoty či africká kultura bránily přejímání nových technologií a praktik. Jak se jejich kontakty s Evropany prohlubovaly, Konžané přejímali další západní praktiky: gramotnost, způsob oblékání, stavbu domů. V 19. století také mnoho afrických společností využilo rostoucího počtu ekonomických příležitostí a změnilo strukturu hospodářské produkce. V západní Africe se rychlý hospodářský rozvoj opíral o vývoz palmového oleje a podzemnice olejné; na celém jihu Afriky se rozvíjel vývoz do rychle se rozvíjejících průmyslových a těžebních oblastí v Randu v Jižní Africe. Tyto slibné hospodářské experimenty však nesprovidila ze světa africká kultura nebo neschopnost obyčejných Afričanů řídit se vlastními zájmy, ale napřed evropský kolonialismus a později africké vlády, které nastoupily po získání nezávislosti.

Skutečným důvodem, proč Konžané nepřebírali rozvinutější technologie, byla skutečnost, že neexistovalo nic, co by je k tomu pobízelo. Stálo před nimi velké riziko, že veškerý výtěžek jim vyvlastní a zdaní všemocný král, ať už konvertoval ke katolictví či nikoliv. Ohrožený nebyl ve skutečnosti jen jejich majetek. Celá jejich existence visela na vlásku. Mnozí z nich byli zajati a prodáni jako otroci – a takové prostředí mohlo jen stěží vybízet k investicím do dlouhodobého zvyšování produktivity. Krále také nic nepobízelo k používání pluhu v širším měřítku nebo k tomu, aby na první místo postavil zvyšování zemědělské produkce; vývoz otroků byl daleko výnosnější.

Je zřejmě pravda, že dnes si Afričané navzájem důvěřují méně než lidé v jiných částech světa. To je ale výsledek dlouhých dějin institucí, které v Africe podkopávaly lidská a vlastnická práva. Míru, do jaké jeden Afričan důvěřuje druhému, nepochybně historicky ovlivnila možnost, že bude zajat a prodán jako otrok.

A jak je to s protestantskou etikou Maxe Webera? Platí sice, že prvními hospodářsky úspěšnými zeměmi moderní doby byly převážně protestantské země jako Nizozemsko a Anglie; ale náboženství souvisí s hospodářským úspěchem jen velmi málo. Hospodářskou výkonnost Holandska a Anglie rychle napodobila v 19. století Francie, země převážně katolická, a Itálie je dnes stejně úspěšná jako jiné země. Při pohledu směrem na východ uvidíme, že žádná z hospodářsky úspěšných zemí východní Asie nemá nic společného s jakoukoli podobou křesťanství, takže ani tady nenalezneme mnoho důkazů zvláštního vztahu mezi protestantstvím a hospodářskou úspěšností.

Obrátme pozornost k oblíbené oblasti stoupenců kulturní hypotézy, k Blízkému východu. Blízkovýchodní země jsou převážně islámské a už jsme hovořili o tom, že ty, které nemají ropu, jsou velmi chudé. Vývozci ropy jsou bohatší,

ale toto do klína spadlé bohatství se téměř nepoužívá na to, aby v Saúdské Arábii nebo v Kuvajtu vznikla moderní, různorodá ekonomika. Nejsou tato fakta přesvědčivým důkazem, že na náboženství záleží? Ale ani tento argument není správný, přestože vypadá přijatelně. Ano, země jako Sýrie nebo Egypt jsou chudé a jejich obyvatelstvo je převážně muslimské. Tyto země se však systémově odlišují v jiných směrech, ohledně prosperity mnohem důležitějších. Za prvé, všechny byly provinciemi Osmanské říše, která výrazně – a nepříznivě – formovala cestu jejich vývoje. Když osmanská vláda padla, Blízký východ pohltila koloniální impéria Anglie a Francie, která těmto zemím opět bránila v růstu. Když získaly nezávislost, vydaly se stejnou cestou jako většina bývalého koloniálního světa: vznikly tam hierarchické, autoritářské politické režimy a jen málo politických a hospodářských institucí, které – jak ukážeme – jsou klíčem k hospodářskému úspěchu. Na tomto směru vývoje se velkou měrou podepsala historie osmanské a evropské nadvlády. Mluvit o souvislosti mezi islámským náboženstvím a chudobou Blízkého východu je z velké části neopodstatněné.

To, že směr hospodářského vývoje Blízkého východu udávaly spíše výše zmíněné historické události než kulturní faktory, dokazuje příběh těch oblastí Blízkého východu, které se alespoň na nějaký čas vymanily ze sevření Osmanské říše a evropských velmocí, jako Egypt v letech 1805 až 1848 za vlády Muhammada Alího, a mohly se vydat cestou rychlých hospodářských změn. Muhammad Alí se chopil moci poté, co se z Egypta stáhla francouzská okupační armáda Napoleona Bonaparteho. Alí využil tehdejší neschopnosti Osmanské říše ovládnout egyptské území a založil vlastní dynastii, která v té či oné podobě vládla až do Násirovy egyptské revoluce v roce 1952. Alí sice provedl reformy za použití nátlaku, ale s modernizací státní byrokracie, armády a daňového systému přišel v Egyptě růst průmyslu i zemědělství. Modernizace a růst však skončily, když Muhammad Alí zemřel a Egypt se dostal pod vliv Evropy.

Je však možné, že tento způsob uvažování o kultuře je chybný. Možná že kulturní faktory, které mají vliv, nejsou spjaty s náboženstvím, ale spíše s jednotlivými „národními kulturami“. Možná že důležitou roli sehrál vliv anglické kultury a vysvětluje, proč jsou tak úspěšné země jako Spojené státy, Kanada a Austrálie. Tato představa sice vypadá na první pohled lákavě, ale také je chybná. Jistě, USA a Kanada byly anglickými koloniemi, ale to byly Sierra Leone a Nigérie také. Rozdíly v prosperitě bývalých anglických kolonií jsou stejně velké jako rozdíly v prosperitě po celém světě. Důvodem úspěšnosti Severní Ameriky není anglický odkaz.

Existuje ještě jedna verze kulturní hypotézy: možná že nezáleží na tom, zda jde o kulturu anglickou nebo neanglickou, ale na tom, zda jde o kulturu evropskou

nebo neevropskou. Může to být tak, že Evropané jsou jaksi dokonalejší díky své pracovní etice, svému pohledu na život, židovsko-křesťanským hodnotám nebo odkazu starého Říma? Pravda je, že neúspěšnějšími částmi světa jsou západní Evropa a Severní Amerika, které obývají především lidé evropského původu. Možná že u kořenů prosperity – a posledním útočištěm kulturní hypotézy – je kvalitnější evropské kulturní dědictví. Bohužel, tato verze kulturní hypotézy toho dokáže vysvětlit stejně málo jako všechny ostatní. Argentina a Uruguay mají větší podíl obyvatelstva evropského původu než Kanada a USA, ale jejich hospodářská výkonnost je velmi neuspokojivá. Japonsko a Singapur nikdy neměly víc než hrstku obyvatel evropského původu, a přesto jsou stejně úspěšné jako mnohé části západní Evropy.

Čína je navzdory mnoha nedokonalostem svého hospodářského a politického systému nejrychleji rostoucí zemí posledních tří desetiletí. Až do smrti Mao Ce-tunga neměla její chudoba vůbec nic společného s čínskou kulturou; chudobu zapříčinil katastrofální způsob, jakým Mao organizoval hospodářství a řídil politiku. V 50. letech 20. století prosadil „Velký skok vpřed“, drastickou industrializační politiku, která vedla k masovým hladomorům. V šedesátých letech pak propagoval „Kulturní revoluci“, která vedla k hromadnému pronásledování intelektuálů a vzdělaných lidí – každého, o jehož oddanosti straně bylo možné pochybovat. Skončilo to terorem a společnost přišla o ohromné množství talentů a zdrojů. Také růst dnešní Číny nijak nesouvisí s čínskými hodnotami nebo změnami v čínské kultuře; je výsledkem hospodářské transformace, kterou spustil Teng Siao-pching a jeho spojenci, kteří po Mao Ce-tungově smrti začali opouštět socialistickou hospodářskou politiku a instituce, napřed v zemědělství a později i v průmyslu.

Stejně jako geografická, ani kulturní hypotéza nám nijak nepomáhá vysvětlit další aspekty dnešního celkového stavu světa kolem nás. Mezi USA a Latinskou Amerikou samozřejmě existují rozdíly ve víře, kulturních postojích a hodnotách, ale stejně jako rozdíly mezi arizonským a sonorským Nogales, nebo mezi Jižní a Severní Koreou, jsou to rozdíly dané rozdílnými institucemi a dějinami těchto institucí v obou regionech. Kulturní faktory, které vyzdvihují to, jak „hispánská“ či „latinskoamerická“ kultura zformovala španělské impérium, nedokážou vysvětlit rozdíly v rámci Latinské Ameriky – například proč jsou Argentina a Chile úspěšnější než Peru a Bolívie. Jiné druhy kulturních argumentů – například ty, které zdůrazňují domorodou kulturu –, dopadají stejně špatně. V Argentině a v Chile je domorodého obyvatelstva podstatně méně než v Peru a v Bolívii. To je sice pravda, ale ani domorodá kultura nic nevysvětluje. Kolumbie, Ekvádor

a Peru mají podobnou výši příjmů, ale Kolumbie má dnes opravdu jen pár domorodých obyvatel, zatímco v Ekvádoru a v Peru je jich mnoho. A konečně, je velmi nepravděpodobné, že by kulturní postoje, které se obecně mění jen velmi pomalu, samy o sobě zodpovídaly za zázračný růst ve východní Asii a v Číně. Instituce také odolávají změnám, ale jak uvidíme, za jistých okolností se mění velmi rychle.

Hypotéza nedostatku vědomostí

Poslední oblíbená teorie o tom, proč jsou některé národy chudé a některé bohaté, je hypotéza nedostatku vědomostí, která tvrdí, že nerovnost ve světě existuje proto, že my – nebo ti, kdo nám vládnou – nevíme, jak z chudé země udělat bohatou. Těto myšlenky se drží většina ekonomů, kteří se řídí definicí anglického ekonoma Lionela Robbinse; ten v roce 1935 řekl, že „ekonomie je věda, která studuje lidské chování jako vztah mezi cíli a omezenými prostředky, které mají různé využití“.

Odtud je už jen malý krůček k závěru, že ekonomie jako věda by se měla zaměřit na co nejlepší využití omezených prostředků k naplnění společenských cílů. Vždyt nejproslulejší teoretický závěr v ekonomii, takzvaná První věta ekonomie blahobytu, popisuje okolnosti, za nichž je alokace zdrojů v „tržní ekonomice“ z ekonomického hlediska společensky žádoucí. Tržní ekonomika je abstrakce, která označuje situaci, kdy každý jedinec a každá firma může volně vyrábět, kupovat a prodávat jakékoli produkty nebo služby podle svého přání. Pokud takové okolnosti neexistují, mluvíme o „selhání trhu“. Taková selhání se stávají základem teorie nerovnosti ve světě, protože čím méně se taková selhání řeší, tím větší je pravděpodobnost, že země bude chudá. Podle hypotézy nedostatku vědomostí jsou chudé země chudé proto, že tam dochází k mnoha selháním trhu, ekonomové a politici nevědí, jak se s nimi vypořádat, a v minulosti se řídili špatnými radami. Bohaté země jsou bohaté proto, že vymyslely lepší politiku a selhání úspěšně eliminovaly.

Mohla by hypotéza nedostatku vědomostí vysvětlit nerovnost ve světě? Mohlo by to být tak, že africké země jsou chudší než zbytek světa, protože jejich vůdci sdílejí tentýž špatný názor na to, jak spravovat své země, což vede k chudobě, zatímco západoevropští vůdci jsou lépe informovaní nebo dostávají lepší rady, a to vysvětluje jejich úspěšnost? Existují sice známé příklady vůdců, kteří zvolili katastrofální politiku, protože se mýlili v jejich důsledcích, ale neznalost může v nejlepším případě vysvětlit jen malou část nerovnosti ve světě.

Trvalý hospodářský úpadek Ghany poté, co získala nezávislost na Británii, se na první pohled dá přičíst nevědomosti. Britský ekonom Tony Killick, který

pracoval jako poradce pro vládu Kwameho Nkrumaha, velmi podrobně popsal mnoho tehdejších problémů. Nkrumah svou politiku zaměřil na rozvoj státního průmyslu, který – jak se ukázalo – byl velmi nevykonný. Killick vzpomínal na jeden plán:

Továrna na obuv... která se měla propojit s továrnou na zpracování masa na severu, z níž by se na jih (na vzdálenost 500 mil) dopravovaly kůže, a s koželužnou (dnes opuštěnou); z ní by se zase kůže musela převážet do továrny na obuv v Kumasi v centru země, asi 200 mil na sever od koželužny. Jelikož hlavní trh s obuví je v metropolitní oblasti Akkry, boty by potom musely být převáženy dalších 200 mil zpátky na jih.

Killick dosti zdrženlivě poznamenává, že to byl podnik, „jehož životaschopnost ohrožovalo špatné rozmístění“. Továrna na obuv byla jen jedním z mnoha podobných projektů, mezi něž patřila i továrna na konzervované mango v části Ghany, kde se mango vůbec nepěstovalo, a jejíž produkce měla být vyšší než celosvětová poptávka. Příčinou nekonečného řetězce ekonomicky nerozumných kroků nebylo to, že by Nkrumah nebo jeho poradci měli špatné informace nebo nevěděli nic o správné hospodářské politice. Měli lidi, jako byl Killick, a radil jim dokonce laureát Nobelovy ceny sir Arthur Lewis, který věděl, že jejich politika není dobrá. Nkrumah potřeboval taková ekonomická opatření, která by mu umožnila kupovat si politickou podporu, aby udržel svůj nedemokratický režim, a jen to utvářelo podobu těchto kroků.

Nevykonnost Ghany po získání nezávislosti ani bezpočet dalších případů zjevně špatné hospodářské správy nelze jednoduše svést na neznalost. Koneckonců, kdyby problémem byla neznalost, vůdci s dobrými úmysly by brzy zjistili, které politické kroky vedou ke zvýšení příjmů a blahobytu občanů, a k takové politice by směřovali.

Zamysleme se nad rozdílnými cestami, jimiž se vydaly Spojené státy a Mexiko. Že by za to mohl rozdíl ve vědomostech vůdců obou národů, je přinejlepším vysoce nepravděpodobné. To, co v dobách koloniální éry položilo základ odlišného vývoje, nebyl rozdíl ve vědomostech nebo rozdílné záměry Johna Smitha a Cortése, a nebyl to ani rozdíl ve vědomostech pozdějších amerických prezidentů, jako byl Teddy Roosevelt nebo Woodrow Wilson, a Porfiria Díaze, který přiměl Mexiko zvolit si hospodářské instituce, které na přelomu 19. a 20. století přinášely bohatství elitám na úkor zbytku společnosti, zatímco Roosevelt a Wilson udělali pravý opak. Pravou příčinou byla rozdílná omezení, kterým prezidenty

a politické špičky podřizovaly instituce obou zemí. Také vůdci afrických zemí, které posledních padesát let strádají vinou nejistých vlastnických práv a hospodářských institucí, jež ožebračují většinu obyvatelstva, k něčemu takovému nenechali dojít proto, že to považovali za dobré hospodaření; udělali to proto, že k tomu měli možnost a mohli se obohatit na úkor ostatních, nebo proto, že to považovali za dobrou politiku, za cestu, jak si udržet moc kupováním podpory nejvlivnějších skupin a elit.

Jak zavádějící může být hypotéza nedostatku vědomostí, ukazuje příběh ghanského ministerského předsedy Kofiho Busii z roku 1971. Busia čelil těžké hospodářské krizi. Když se v roce 1969 dostal k moci, stejně jako Nkrumah před ním se snažil provádět neudržitelnou expanzivní hospodářskou politiku a kontrolovat ceny prostřednictvím obchodních agentur a nadhodnoceného měnového kurzu. Busia byl sice Nkrumahovým oponentem a stál v čele demokratické vlády, ale do cesty se mu stavělo mnoho stejných politických omezení. Stejně jako Nkrumah se pro svou hospodářskou politiku nerozhodl proto, že by „nevěděl“ a byl přesvědčen, že jeho hospodářská politika je dobrá, nebo že je to ta nejlepší cesta, jak zajistit rozvoj země. Tyto hospodářské kroky podnikl proto, že byly dobré z politického hlediska: pomohly mu přesouvat finanční prostředky do rukou politicky vlivných skupin, které bylo třeba uspokojovat, například v městských oblastech. Kontrola cen vyčerpávala zemědělství, které dodávalo levné potraviny do městských volebních obvodů a generovalo příjmy na financování vládních výdajů. Nemohla však trvat věčně. Ghana brzy zažila řadu krizí platební bilance a nedostatku valut. Tváří v tvář těmto problémům Busia podepsal 27. prosince 1971 dohodu s Mezinárodním měnovým fondem, jejíž součástí byla také výrazná devalvace měny.

MME, Světová banka a celé mezinárodní společenství vyvíjely na Busiu tlak, aby provedl reformy, k nimž se ve smlouvě zavázal. Mezinárodní instituce žily v blažené nevědomosti, ale Busia věděl, že politicky nesmírně riskuje. Devalvace měny okamžitě vyvolala v hlavním městě Akkře nespokojenost a bouře, které nekontrolovatelně sílily, až Busiu svrhla armáda pod vedením podplukovníka Acheamponga, který devalvací okamžitě odvolal.

Hypotéza nedostatku vědomostí se od geografické a kulturní hypotézy liší tím, že má připravený návrh, jak problém chudoby „řešit“: jestliže nás neznalost dostala tam, kde jsme, osvícení a poučení panovníci a politici nás z toho mohou dostat ven, a my budeme moci „zařizovat“ prosperitu v celém světě poskytováním správných rad a přesvědčováním politiků, jak vypadá dobré hospodaření. Jenže Busiův případ jen podtrhuje fakt, že hlavní překážkou přijetí politiky, která by

omezila selhávání trhu a povzbudila hospodářský růst, není neznalost na straně politiků, ale pobídky a omezení, která před ně staví politické a hospodářské instituce jejich společností.

Hypotéza nedostatku vědomostí sice stále převládá na prvním místě u většiny ekonomů a v západních politických kruzích – které se zaměřují téměř výhradně na to, jak zařizovat prosperitu –, je to však jen další hypotéza, která nefunguje. Nevysvětluje ani původ prosperity ve světě, ani celkový stav světa kolem nás – proč například některé země jako Mexiko a Peru, ne však USA nebo Anglie, zavedly instituce a politiku, které ožebračily většinu jejich občanů, nebo proč je téměř celá subsaharská Afrika a většina Střední Ameriky o tolik chudší než západní Evropa nebo východní Asie.

Když se obyvatelé státu zbaví institucí, které je odsuzovaly k chudobě, a podaří se jim vydat se na cestu k hospodářskému růstu, není to proto, že by jejich neznalí vůdci byli náhle poučenější nebo méně sobečtí nebo že jim poradili lepší ekonomové. Například Čína je jednou ze zemí, které provedly obrat od hospodářské politiky, která zapříčinila chudobu a hladovění milionů lidí, k politice, která povzbuzuje hospodářský růst. Jak si ovšem podrobněji vysvětlíme později, nedošlo k tomu proto, že by čínská komunistická strana konečně pochopila, že společné vlastnictví zemědělské půdy a průmyslu vytváří velmi špatné ekonomické pobídky. Teng Siao-pching a jeho spojenci, kteří nesledovali vlastní prospěch o nic méně než jejich rivalové, měli však jiné zájmy a politické cíle, porazili své mocné protivníky v komunistické straně a provedli cosi jako politickou revoluci, která zásadně změnila způsob vedení a směřování strany. Z této politické revoluce vyplynuly hospodářské reformy, které vytvořily tržní pobídky nejprve v zemědělství a pak i v průmyslu. O čínském obratu od komunismu k tržním pobídkám nerozhodly lepší rady nebo lepší pochopení toho, jak funguje ekonomika; rozhodla o něm politika.

Abychom pochopili nerovnost ve světě, musíme pochopit, proč je uspořádání některých společností velmi neefektivní a sociálně nežádoucí. Některým zemím se občas podaří zavést výkonné instituce a dosáhnout prosperity, jsou to však bohužel jen vzácné případy. Většina ekonomů a politiků se zaměřuje na to, jak se to „dělá dobře“. Ale to, co opravdu potřebujeme, je vysvětlení, proč to chudé země „dělají špatně“. To, že to dělají špatně, většinou nemá nic společného s neznalostí nebo s kulturou. Jak si ještě ukážeme, chudé země jsou chudé proto, že ti, kdo jsou u moci, činí rozhodnutí, která k chudobě vedou. „Dělají to špatně“ ne omylem nebo z nevědomosti, ale záměrně. Aby to člověk pochopil, nesmí zůstat

jen u ekonomie a rady odborníků, jak to dělat nejlépe, ale zjišťovat, k jak se rozhoduje, kdo rozhoduje a proč se rozhoduje dělat to, co dělá. Jde o zkoumání politiky a politických procesů. Ekonomie jaksí z tradice politiku ignoruje, ale pochopit politiku znamená získat klíč k vysvětlení nerovnosti ve světě. V 70. letech 20. století ekonom Abba Lerner řekl: „Ekonomie získala titul královny společenských věd proto, že si za svou doménu zvolila vyřešené politické problémy.“

Tvrdíme, že k dosažení prosperity je zapotřebí vyřešit některé základní politické problémy. A právě proto, že ekonomie pokládala tyto politické problémy za vyřešené, nebyla schopna přijít s přesvědčivým odůvodněním nerovnosti ve světě. Chceme-li objasnit nerovnost ve světě, potřebujeme ekonomii, která nám pomůže pochopit, jak různé typy politických opatření a společenského uspořádání ovlivňují ekonomické pobídky a chování. Avšak potřebujeme také politiku.